

«АДВОКАТУРА ТА АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ»

*Меркулова В.О.,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права та кримінології
Одеського державного університету
внутрішніх справ
м. Одеса*

Проблеми дієвості виконання адвокатурою своєї ролі в сучасному світі та потенційних можливостей її підвищення все частіше стають предметом активного обговорення в доктрині права. На підставі комплексного аналізу різних аспектів функціонального призначення адвокатури, змісту та сутності адвокатської діяльності, визначення меж правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги, дієвості кримінально-правового захисту професійної адвокатської діяльності від незаконного впливу тощо [1; 2; 3; 4], - маємо визначитися із напрямками подальшого реформування цього інституту. Вихідними положеннями для обговорення цього питання є окремі аспекти сучасного розуміння зазначених проблем.

Невід'ємною складовою доктринальної дискусії є обговорення питання щодо доцільності визначення новітніх механізмів взаємодії адвокатури та держави через удосконалення *інституту головного функціонального її призначення*. Неоднозначність в розумінні та тлумаченні функцій адвокатури свідчить про доволі значні потенційні можливості цього інституту щодо захисту головних соціальних цінностей громадянського суспільства України, якими є права, свободи, законні інтереси громадян та організацій.

І ця проблема має вирішуватися на тлі складного процесу побудови в Україні громадянської правової держави, а отже дієвості інтенсивного реформування усіх інститутів її правової системи, а отже і адвокатури. Концепція правоохоронної діяльності та системи правоохоронних органів в Україні останнім часом докорінно змінюється. Створюється *нова модель парадигми правового забезпечення функціонування органів кримінальної юстиції в механізмі правоохоронної діяльності*, яка базується на результатах аналізу функціональних та організаційних аспектів їхньої роботи, узагальнення виявлених прогалин у правовому регулюванні розглядуваної сфери.

Основні концептуальні положення щодо змісту та напрямків реформування в цій сфері відтворені безпосередньо в концепції реформи у тому вигляді, в якому її затверджено Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів». Серед *напрямків реформування сфери кримінальної юстиції* на нашу увагу заслуговують наступні завдання:

перебудови організаційно-функціональної складової органів кримінальної юстиції; реформування процедури досудового розслідування; посилення захисту прав та інтересів потерпілих; поширення застосування відновних процедур і примирення тощо.

Отже в значній мірі змін має зазнати вітчизняна судова система, кримінальне судочинство передусім. Проте саме судова система є однією із сфер активного залучення професійних можливостей адвокатів. Інститут *адвокатури є невід'ємною частиною судової системи*. Оскільки гарантує доступ необмеженого кола осіб до будь-якого виду правосуддя, до дієвої реалізації усіх елементів механізму їхнього відправлення, а отже реалізує та захищає конституційні права та свободи усіх верств населення України на усіх рівнях судової системи України. Вже загальновизнаним є те, що адвокат, захищаючи приватні інтереси клієнта, тим самим впливає на якість правосуддя.

Проте, формально-юридичне розкриття ознак адвокатської діяльності та адвокатури у чинний правовий спосіб у спеціальному Законі не відповідають потребам та закономірностям співвідношення нормативної бази сьогодення, не надають підстав для всебічної відповіді на питання про те, в чому полягає соціально-правове призначення адвокатури як правозахисного інституту в умовах інтенсивного реформування суспільства, судової системи, впровадження відновних технологій у розв'язання правових конфліктів.

Реформування кримінального судочинства в напрямку впровадження відновних технологій посилює значення пошуків та розробки нових правових моделей взаємовідносин усіх учасників цього прогресивного процесу. Правовий порядок та законність передбачають поширення та більш глибоке розуміння функціонального призначення правозахисного інституту, яким є адвокатура. Системно-правовий аналіз та співставлення сучасних завдань кримінального судочинства, основних напрямків щодо впровадження відновного правосуддя, значення інституту медіації у цьому процесі доводять необхідність новітніх підходів щодо механізму захисту прав, свобод, законних інтересів людини та громадянина під час виникнення конфлікту у бідь-якій сфері життєдіяльності суспільства, а отже і розуміння місця адвокатури у цьому процесі.

Саме незалежність та високий теоретико-правовий рівень підготовки адвокатів може забезпечити належний рівень вирішення конфліктних ситуацій, інтенсивність усунення його негативних наслідків; повну та кваліфіковану участь різних сторін (представників громади, потерпілих та правопорушників, інших зацікавлених осіб); тактовність та взаємопорозуміння під час складного пошуку взаємоприйнятних рішень; спроможність у переконанні винної особи (правопорушника) щодо доцільності дієвого каяття та дострокового виправлення.

Поширення ж сфери функціонального призначення адвокатури безумовно має відтворитися у суттєвому удосконаленню чинного законодавства, що її регулює. Адже основне розуміння правового змісту та меж правомірної діяльності захисника та представника особи надають саме положення Законів (у вузькому розумінні цього слова). А

саме: щодо видів адвокатської діяльності; чіткого переліку прав, обов'язків, заборон (загального та кримінального процесуального характеру); змісту присяги, договору про надання правової допомоги, порядку та умов процедури їхньої реалізації.

Проте особливістю розуміння меж правомірної адвокатської діяльності є те, що під час визначення змістовних та сутнісних ознак правових понять (категорій) не менше значення має їхній етичний вимір, який має посилити увагу до конфіденційних стандартів побудови взаємин між адвокатом та клієнтом. Знання закону в організаційній та повсякденній діяльності адвоката має накладатися на певні тактичні та етичні особливості реалізації ним своїх професійних обов'язків.

Отже правомірність діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги, - це багаторівнева соціально-правова та етична категорія, яка структуровано охоплює увесь комплекс правових положень, визначених у нормативно-правових актах законодавчого та підзаконного рівнів, за умови їхнього етичного наповнення. Відповідно межі правомірності діяльності захисника та представника особи з надання правової допомоги мають аналізуватися на декількох рівнях: законодавчому (міжнародно-правовому, вітчизняному законодавчому рівні); етичному (правила адвокатської етики); на рівні стану дотримання спрямування діяльності захисника та представника з надання правової допомоги. Захисник має не просто відстоювати права, свободи, законні інтереси клієнта, а досягати їхнього дотримання лише з позицій максимального покращення правового стану підзахисного у кримінально-правовому конфлікті на різних стадіях реалізації кримінального судочинства.

Такий багаторівневий підхід у розумінні меж правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги має суттєво позначитися на стані їхнього кримінально-правового захисту та убезпечення. Відповідно, однією із основних тенденцій досліджень кримінологічного, кримінально-правового та кримінального процесуального характеру є доведення того, що в умовах інтенсивного реформування кримінального та кримінального процесуального законодавства в Україні має посилюватися актуальність питань, пов'язаних із формуванням системи кримінально-правових та кримінально процесуальних заходів убезпечення сфери професійної адвокатської діяльності від незаконного впливу (втручань, перешкоджань).

Зокрема, теоретичного, правового та правозастосовного переосмислення потребують питання, які стосуються: визначення тяжкості діянь, пов'язаних із посяганням на особисті та професійні права, свободи та інтереси захисника, представника особи з надання правової допомоги (на тлі посилення значення інституту адвокатури в умовах побудови в Україні правової, громадянської держави); набуття санкцією, що передбачає відповідальність за втручання в професійну адвокатську діяльність (ст. 397 КК), дієвого кримінально-правового охоронного значення.

Підсумовуючи, слід підкреслити наступне. В умовах глобалізації та технічної інтенсифікації необхідно сформувати нові підходи та досконалі правові інструменти підвищення соціальної ролі адвокатури в сучасному світі. Доволі широка сфера діяльності інституту адвокатури потребує більш чіткого правового регулювання, зміни підходів на рівні теорії права, законодавства та правозастосування. Вимагає більш чіткого автентичного тлумачення понять та категорій, що стосуються адвокатської діяльності, порядку та умов правозастосовної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Меркулова В.О. Адвокатура та адвокатська діяльність в Україні: сучасні тенденції доктрини права. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». № 9 (67), 2023 <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2023-9>
2. Меркулова В.О., Гритенко О.А. Межі та зміст структурних складових поняття «правомірна діяльність» захисника чи представника по наданню правової допомоги: теоретико-правові аспекти реалізації положень ст. 397 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 9 . 2023 р. www.lsej.org.ua
3. Меркулова В.О. Гритенко О.А. Правомірна діяльність захисника чи представника особи з надання правової допомоги: визначення потерпілих за ст. 397 Кримінального кодексу України та співвідношення окремих понять. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. № 4, 2023.
4. Меркулова В.О. Функції адвокатури та відновне правосуддя: проблеми співвідношення. *Південноукраїнський правничий часопис*. № 3. 2023.

«ПРО ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ РОСЛИННОГО СВІТУ, ЩО СПРИЧИНИЛО ІНШІ ТЯЖКІ НАСЛІДКИ (Ч. 2 СТ. 245 КК УКРАЇНИ)¹»

Мовчан Р.О.,
д.ю.н., професор, професор
кафедри конституційного, міжнародного
і кримінального права
Донецького національного університету
імені Василя Стуса

Проаналізувавши практику застосування ч. 2 ст. 245 КК України за ознакою настання «інших тяжких наслідків», мною було встановлено, що у всіх (хоч і доволі нечисленних) виявлених випадках інкримінування

¹ Тези підготовлено за підтримки Національного фонду досліджень України в межах реалізації проєкту з виконання наукових досліджень і розробок «Підвищення ефективності кримінально-правової охорони довкілля в Україні: теоретико-прикладні засади» (державний реєстраційний номер 0122U000803).